

GLASNIK

AVSTR. KRŠČ. TOBAČNE DELAVSKE ZVEZE

Izhaja vsak petek

Uredništvo:

Kopitarjeva ulica 8

Naročnina znaša:

celoletna . . . K 4[—]

pololetna . . . K 2[—]

četrtletna . . . K 1[—]

Posamezna številka
stane 10 vin.

Št. 14.

V Ljubljani, dne 5. aprila 1918.

Leto XI.

TOBAČNI DELAVCI

Svoboden razgovor

članov in članic naše strokovne organizacije bo v prostorih št. jakobske Prosvete v ponedeljek, dne 8. aprila ob 5. popoldne. Ker gre za sestavo spomenice, naj pride vsak in vsaka, komur je lasten dobrobit pri srcu!

Ljubljana, 3. aprila 1918.

Naša organizacija pridobiva novih članov. Tudi sicer se naše vrste krepe. Opažam pa le, da tu in tam ne poznajo naših temeljnih reči. Objavljam zato socialni načrt slovenskih delavskih stanov, katerega je objavil dr. Krek l. 1895. v svojih »Črnih bukvah kmečkega stanu« in zapisal o njem: »Naj bo nekako, dasi nepopolno navodilo, kaj je treba proučavati v kmečkem, obrtnem in delavskem vprašanju in vzbudi naj sistematičen pouk pri shodih in v društvih o teh zadevah. Bog vzbudi mnogo delavcev, delu pa daj obilega blagoslova.«

Ko sem leta 1895. prvič govoril z dr. Krekom, mi je precej dal »Socialni načrt«, ki ga je pustil posebej natisniti. Ob vsaki priliki ga je delil med ljudi. Marsikaj, kar ta socialni načrt obsega, danes več ne drži, ker se je že doseglo. Dr. Krek je svoj socialni načrt vedno izpopolnjeval: če bi se bil trmasto držal le tega, kar je zamislil in napisal l. 1895., bi bil postal konservativen, star. Zagrabil je vselej pravi trenutek in začrtal našemu rodu nove smeri in nova pota.

Dr. Krekov socialni načrt slove:

SOCIALNI NAČRT SLOVENSКИH DELAVSKIH STANOV.

A. Temelj.

1. Vera in cerkev.

1. Socialno vprašanje je po svojem bistvu pravno in zato tudi нравno vprašanje. Razmotrivati se mora po nezmotno resničnih načelih, iz katerih se izvajajo zahteve pravičnosti.

2. Krščansko-katoliška vera je pa temelj in edino trdno varstvo resnici in vsled tega tudi pravici. Samo ona opisuje človekovo natoro tako, kakršna je in samo ona nezmotno pojasnuje razmerje človekovega do Boga, do samega sebe in do drugih.

3. Zato pripoznavamo krščansko-katoliško vero kot glavno voditeljico k boljšim socialnim razmeram; katoliško Cerkev priznavamo kot največjo silo napredka in sreče za človeštvo.

4. Spoštljivo se klanjamo načelom, ki so jih razvili sveti oče Leon XIII. v svoji okrožnici o delavskem vprašanju dne 17. maja 1891 in se popolnoma strinjamo z njimi.

5. Katoliška Cerkev mora biti svobodna za svoje socialno delovanje. Zato zahtevamo:

a) Da je svobodna pri delitvi sv. zakramentov in izvrševanju božje službe;

b) svobodna v izvrševanju svojih vzgojevalnih pravic nad mladino v šoli; zahtevamo torej versko šolo;

c) svobodna v vladanju; razmerje med državo in cerkvijo se mora urediti s svobodno pogodbo med obema.

2. Domovina in narodnost.

1. Vsaka oblast je od Boga postavljena.

2. Zato izjavljamo, da je dolžnost vsakega človeka krepiti spoštovanje do zakonite posvetne oblasti in vzbujati ljubezen in zvestobo do vladarja.

3. V habsburški rodovini, ki vlada v Avstriji, imamo posebno varstvo vseh zatirancev in najboljšo obrambo pravičnosti.

4. Zato posebej povdarjamo, da hočemo v boju za socialno preosnovo ostati vedno zvesti Avstrijci in udani podložniki habsburške hiše.

5. Vsak narod je od Boga in ima svoje posebne lastnosti in svoje pravice, katere mu mora država braniti.

6. Mi se s ponosom imenujemo Slovence in zahtevamo za svoj narod:

a) skupno upravo in pravično narodno avtonomijo;

b) popolno dejansko ravnopravnost z drugimi narodnostmi v uradih in v šolah.

B. Kapitalizem.

1. Kapitalizem imenujemo sedanji gospodarski nered, po katerem denar gospoduje nad delom in človekom, ki dela. Omočila ga je napačna svoboda, ki je odtrgala posamnika od skupnega namena in postavila človeka proti človeku v boj na življenje in smrt. V tem boju mora podlegati slaběji in poštenejši, močnejši in hudobnejši pa zmagati.

2. Vsled tega po tem neredu nujno propadajo nižji, delavski stanovi; kmetje, mali obrtniki in delavci, ki s svojim delom ohranjajo družbo in vsotvarjajo vse njeno premoženje.

3. Zato izjavljamo, da je naš socialni boj naperjen v prvi vrsti proti kapitalizmu, da nas je dolžna država pri tem podpirati in zahtevamo:

a) Kovanje in izdavanje denarja in vrednostnih papirjev pripada javni družbi in ne zasebnikom ali zasebnim družbam;

b) nastavitvi se mora najvišja obrestna mera, ki velja za posameznike in družbe, in uvesti se morajo stroge denarne in telesne kazni proti oduštvu;

c) prometna sredstva: železnice in paroplovna podjetja se morajo odkupiti od zasebnih družb; upravljati jih mora država ali drugi avtonomni javni zastopi. Tudi vse zasebne zavarovalnice za življenje, proti nezgodam, proti toči, ognju itd., za živino naj se prepovedo in dovolijo samo take, ki jih upravljajo avtonomni javni zastopi: država, dežele, zakonite zadruge. Železniške vozne cene naj se primerno uredi delavskim stanovom v korist; odpravijo naj se takozvane diferencijalne pogodbe in refakcije. Carina naj se osnuje tako, da bo pred vsem branila kmeta in malega obrtnika;

d) delniške družbe, katerih delnice se ne glase na lastnikovo ime, se morajo popolnoma prepovedati; za druge pa se morajo uveljaviti točnejša zakonita določila, da se obvaruje družba kriz v proizvodjanju in denarnih polomov;

e) strogo se morajo prepovedati diferencna igra in t. zv. terminokupčije na borzi;

f) veliki obrt se mora zakonito organizirati in s sodelovanjem državnih in delavskih zastopnikov omejiti vsaka družbi pogubna konkurenca;

g) premakljivi kapital naj se v obče mnogo bolj obdavči, nego dosedaj. Skuša naj se dobiti natančen pregled prometa denarne trgovine kapitalističnih močtev in nastavi naj se jim stopnjujoči davek do ⁹/₁₀ njihovih čistih dohodkov,

h) zahtevamo svobodo društev in shodov, in da se popolnoma varuje pravica združevanja;

i) zahtevamo, da se odpravi časniški kolek, ki obtežuje razvoj poštenega in poljudnega časopisja, da se ne zabranjuje raznašanje in prodajanje knjig in časopisov,

torej tiskovno svobodo v pravem pomenu, in zato tudi zakonito varstvo proti priobčevanju napačnih poročil, proti napadom vere in nravnosti, družine in osebne časti; končno stroga določila proti vsaki, kakršnikoli skvarjenosti;

j) zahtevamo, da imajo vsi moški državljani, ki imajo popolne državljanske pravice, od dovršenega 24. leta aktivno in od dovršenega 30. leta pasivno volilno pravico;

k) zahtevamo, da se proglasi volilna pravica kot volivna dolžnost in da se sklene strogo zakonite določbe v obliki zapora, če kdo prestopi, ali če se gode pri volitvah neredi;

l) občna volilna pravica naj se raztegne na vsa postavodajna zastopstva in občinske odbore;

m) zadržno življenje naj se razvija in pospešuje, da se doseže končni cilj naše preosnove v tem oziru, da bo namreč vse kreditno življenje in delovanje v rokah zakonitih avtonomnih zadrug in države.

S tem se bo tudi izpremenila državna finančna in davčna politika, ki sedaj kljub ogromnim, često krivično razdeljenim davkom dela dolgove in — jih ne plačuje, z neznosnimi obrestmi od teh dolgov pa služi velikemu kapitalu in s tem se tudi izpodbije dragi militarizem.

C. Kmečki stan.

1. Kmečki stan je nujno potreben državi ne samo za proizvodnjo živeža in vseh snovi za obrt, marveč tudi za varstvo reda in miru in za ohranjenje verskega in nravnega življenja.

2. Kapitalizem razjeda kmečki stan v njegovem jedru. Da se reši in zopet more izvrševati svoje važne dolžnosti, zahtevamo:

a) Zakonito se mora prepovedati zasebnikom nakopičevanje zemljišč v velika posestva;

b) uvesti se morajo stalni domovi s primernim pohoštvo in potrebnim številom živine. Ti domovi morajo biti toliko,

da se na njih lahko živi ena družina. Stalnost mora biti taka, da se ne smejo razkosavati in da se tudi ne smejo zadolževati za več nego za četrtno svoje vrednosti;

c) stalni domovi morajo biti dedni. Zato se mora v tem smislu izpremeniti sedanje dedno pravo, ki pospešuje razkosavanje zemljišč in s tem naraščanje poljedelskega proletarijata. — Za Kranjsko deželo naj se čim prej ustanovi deželni zakon o stalnih domovih v smislu državnega zakona z dne 1. aprila 1889, drž. zak. št. 52;

d) če se vidi, da kdo slabo gospodari s svojim starim domom, se mora nastaviti namesto njega sekvester, ki se mora, če je mogoče, izbrati iz njegovih bližnjih sorodnikov;

e) pri prisilni ali prostovoljni prodaji stalnih domov morajo imeti kupne pravice bližnji sorodniki in za njimi kmečke zadruge;

f) kmečke zadruge se morajo zakonito uvesti in dati se jim mora potrebna samoupravna samostojnost. Njihovo delovanje obsegaj:

1. Določevanje obsega stalnih domov;
2. nakupovanje posestev po prisilnih ali prostovoljnih dražbah; iz teh posestev napravi zadruga stalne domove, ki jih proti večletni renti oddaja poštemim poljedelcem, ki nimajo lastnih stalnih domov;
3. skupno zboljševanje zemlje;
4. napravo skupnih skladišč, kjer se vsprejemljejo in prodajajo pridelki zadrugnikov, se nekaj takoj izplačujejo, nekaj pa potem, ko so prodana;
5. nakupovanje vseh zadrugnikom za kmetijstvo potrebnih stvari; umetnih gnojil, semen, strojev, živine itd.;
6. kreditne zavode, osnovane popolnoma po načelih krščanske vzajemnosti in požrtvovalne ljubezni;
7. kreditni zavodi kmečkih zadrug morajo biti med seboj organizovani, zvezani z okrajnimi in deželnimi zavodi in z državno poljedelsko banko; ves kredit tičoč se poljedelskega stanu morajo imeti v

čete, ni bil samoposebi nič strašen; precej si zapazil, da je to delo okorne človeške roke. Tisti, ki si jo je napravil, je izkopal v peščeni grič globoko jamo; nad to štirikotno luknjo je napravil streho, ki jo je pokrtil z rastlinami. Ena stran strehe je bila gosta; dež in veter ji nista bila kos; na drugi strani je pustil luknjo, ki je služila za okno. Malo je bilo to stanovanje, a velik mož se je le lahko kretal v njem.

Duplina ni nič strašnega nudila, a Bernard se le ni upal notri. Prestrašiti se je moral, odstopil je in se boječe oziral okoli, če morebiti ne prihaja volkodlak. Vrnil bi se bil morebiti na pašnik, a ko je zopet pred vhodom stal, je zagledal veliko knjigo na neke vrste mizi. Izgubil je zato vso radovednost: liki magnet ga je knjiga vlekla; kakor divja zver na svoj plen, je planil k njej in položil svoji roki nanjo.

Kako srečnega se je zdaj Bernard čutil! Veselo se je smehljaj; oči so mu žarele, prsa dvigala, srce mu je silovito utripalo, njegovi roki sta se mu tresli. O, kako lepo in veliko knjigo ima zdaj.

Če bi se Bernard ne bil tako globoko v knjigo zamaknil, bi bil še marsikaj zapazil.

čete, ni bil samoposebi nič strašen; precej si zapazil, da je to delo okorne človeške roke. Tisti, ki si jo je napravil, je izkopal v peščeni grič globoko jamo; nad to štirikotno luknjo je napravil streho, ki jo je pokrtil z rastlinami. Ena stran strehe je bila gosta; dež in veter ji nista bila kos; na drugi strani je pustil luknjo, ki je služila za okno. Malo je bilo to stanovanje, a velik mož se je le lahko kretal v njem.

Duplina ni nič strašnega nudila, a Bernard se le ni upal notri. Prestrašiti se je moral, odstopil je in se boječe oziral okoli, če morebiti ne prihaja volkodlak. Vrnil bi se bil morebiti na pašnik, a ko je zopet pred vhodom stal, je zagledal veliko knjigo na neke vrste mizi. Izgubil je zato vso radovednost: liki magnet ga je knjiga vlekla; kakor divja zver na svoj plen, je planil k njej in položil svoji roki nanjo.

Kako srečnega se je zdaj Bernard čutil! Veselo se je smehljaj; oči so mu žarele, prsa dvigala, srce mu je silovito utripalo, njegovi roki sta se mu tresli. O, kako lepo in veliko knjigo ima zdaj.

Če bi se Bernard ne bil tako globoko v knjigo zamaknil, bi bil še marsikaj zapazil.

svoji upravi in nobeno zemljišče se ne sme obremeniti drugod, nego pri teh zavodih;

8. ko se utrdijo zadruge, naj se od zemljišč ves davek plačuje v naturalijah pri njih; one naj ga potem odrajtujejo državi;

9. uvede naj se primeren red za posle in za poljedelske delavce, ki bo njim in samostojnim poljedelcem v korist;

10. ustanove naj se pri vsaki zadrugi zakonita razsodišča, ki odločujejo v prvi inštanca prepire o lastništvu in posesti;

11. zadržno vodstvo opravlja za svoje zadrugnike vse posle, ki so po zakonu z dne 25. julija 1871, drž. zak. št. 76, izročeni notarjem.

g) Pri lastninski izpremembi posestev, katerih katastralna vrednost ne presega 4000 K, naj odpadejo pristojbine;

h) poljska zemlja in pašniki se ne smejo izpreminjati v gozde. Občinski pašniki naj se ne parcelujejo, dokler se ne sklene zanje regulacijski zakon. — Občinsko posestvo naj se kolikor je mogoče, množi.

i) da se razbremeni kmečki stan ogromnih zemljiških dolgov, naj se uvede zakoniti moratorij in z državno pomočjo in sodelovanjem zadrug naj se ti dolgovi polagoma amortizujejo;

j) določi naj se v zakonu, da se ne sme noben na zemljišče posojeni dolg odpovedati, marveč le po zmerni amortizaciji vračevati;

k) dokler ni zakonitih obveznih zadrug, naj podpira dežela in država svobodne kmečke zadruge in kreditne zavode po Raiffeisenovem načinu.

D. Obrtni stan.

1. Stan malih, samostojnih obrtnikov je po svoji zgodovini zelo zaslužen, po svojem bistvu nujno potreben za urejeno državo.

2. Sedaj ga tare kapitalizem; liberalna načela so ga razdvojila med seboj in kapitalizem tira posamezne kosce v pogin. V rešitev obrtnega stanu zahtevamo:

a) Samostojne, avtonomne zadruge, oživljene z duhom vzajemnosti in medse-

Miza, na kateri je ležala knjiga, je bila spletena iz vej; v kotu koče je stala postelja, tudi spletena iz vej, nastlana z mahom in polpokrita z obrabljenim volnenim odejo; sredi sobe, če smemo tako reči, je stal velik križ, na križu je visela viteška obleka s črno-rjavimi madeži, podobnimi osušeni krvi. Zraven je visel meč, zarjavel je bil. Na postelji je ležala odprta potna vreča, poleg nje pa nekaj cekinov, ki so padli iz vreče. Na steni so visele posušene koreninice vseh vrst, bič in pas z železnimi žebli na znotraj.

Bernard teh reči ni zapazil. Zamaknil se je namreč v knjigo, listal je v njej; ni vedel, kaj dela. Če bi se ne dvigali prsi, bi si mislil, da je mrtev.

O . . . kdo stoji pred vrati koče? Ali je človek? Da, volkodlak je prišel s svojo težko popotno palico in s svojo rjavo obleko! Globoko vdrti oči mečejo ognjene strele, upadla lica blede, jezen je, a ostal je miren in gledal mladega pastirja, katerega obraz ni mogel natančno videti.

Nesrečni Bernard, ki se tako raduješ, ko gledaš knjigo. Če bi li vedel, kako te bliskovite oči opazujejo!

Henrik Conscience:

Hugon pl. Craenhove.

Povest grofa Hugona pl. Craenhove in njegovega prijatelja Abulfaragusa.

Prišel je do male kotline; nekaj dreves se je pokazalo; ruševine in cvetlice jo pokrivajo. Mali, skoraj nevidni potok se vije skozi to zelenico.

Vse je tu živo in poživlja; dnevna svetloba pada na planinico, ki jo na tisoče cvetlic krasi; ptički prepevajo na drevesih

Vsak drug bi se bil tu radoval, pogasil svojo žejo v potoku, oči bi se veselile na cvetlicah, ušesa počivale v petju ptičkov: a v Bernardovem duhu je živelo le vprašanje: kje li so knjige skrite?

Ko je nekaj časa gledal okoli, je zagledal na drugem koncu planince visok peščen grič, v njem pa med grmi odprtino, ki vodi morebiti v volkodlakovo duplino. Šel je proti odprtini, čim bolj se ji je bližal, tembolj mu je korak zastajal: vedno bolj se je plašil, tresel se je, ko je obstal pred čudnim volkodlakovim stanovanjem.

Duplina, brlog, ali recite že kakor ho-

bojne ljubezni, ki je mogoča le tedaj, če živi v njih čilo in krepko krščanska vera;

b) te zadruga morajo imeti tole delovanje:

1. vodijo izpit vsposobljenosti pri tistih pomočnikih, ki hočejo postati mojstri in skrbi, da imajo dokaz vsposobljenosti vsi, ki žele kot mojstri pristopiti k zadrugi;

2. nadzirajo razmerje med pomočniki in mojstri; skrbe, da se pomočniki dobro izurijo v svoji stroki in nadzirajo delavske knjižice pomočnikov;

3. vsprejemajo vajence, ki se žele pri kakem mojstru izučiti; določajo pravila o vsprejemu, številu vajencev in njihovi vporabljenosti za druga dela, o učni pogodbi in dobi učenja in vodijo izpit vajencev, ko jo prestanejo;

4. skrbe, da zadružniki izdelujejo dobre in poštene izdelke; ustanavljajo strokovne šole ali sonadzorujejo že obstoječe;

5. skrbe za bolne vajence in pomočnike;

6. pospešujejo versko in нравno vzgojo pri vajencih in učencih s primernimi društvi, kakršna so n. p. mojsterska, katoliška društva rokodelskih pomočnikov, katoliška mladeniška društva, katoliška delavska društva itd. Skrbe tudi v нравnem in gmočnem oziru za potujoče pomočnike in sploh podpirajo vse zavode, kjer se pospešuje verska, duševna in strokovna izobrazba zadružnikov;

7. skupno nabavljajo stroje in pomagajo, da tudi mali obrtniki morejo rabiti strojno pomoč; skupno kupujejo surovo blago; napravljajo skupna skladišča in prodajalne in skrbe za obrtnikom potrebne kreditne zavode, osnovane po načelu vzajemnosti;

8. eden glavnih ciljev teh zadrug je dovesti mali obrt tako daleč, da bodo po zakonu smele samo zadruga v večjem obsegu prodajati izdelke malih obrtnikov; da se to doseže, naj že sedaj snujejo obrtniki zadružna skladišča; občine, dežela in država naj jih pri tem podpirajo z davčnimi olajšavami itd.

c) Samostojne obrne zbornice, ki naj se potegujejo za pravice in koristi malih obrtnikov;

d) obrtna sodišča, ki naj bodo obvezna prva inštanca v zadevah malega obrta;

e) država mora podpirati mali obrt:

1. strogo naj nadzoruje konfekcije, kjer se z izrabljanjem ubožnih obrtnikov, ki ne nimajo dela, izdeluje slabo blago v neizmerno škodo obrtnemu stanu; vsak konfekcionar mora imeti vsposobljenost za svoje delo, voditi mora izkaz vseh svojih delavcev in njihovega zaslužka pod nadzorstvom zadrug, h katerim spada konfekcionarski obrt in pod nadzorstvom države; obrtni pomočniki, ki delajo za mojstre ali podjetnike doma, naj se odpravijo;

2. naj prepove, oziroma (glede na nekatere stvari, n. pr. sadje, sladščice ali kaj enakega) omeji krošnjarstvo;

3. stroga določila naj izda proti bazarjem, ki so prave goljufne pijavke za ljudstvo;

4. delo v jetnišnicah naj tako uredi, da ne bo na škodo malemu obrtu;

5. uvede naj pri vseh strokah najmanj 36 urni nedeljski počitek; če ni mogoče vsem dati v nedeljah počitka (n. pr. peki, brivci) naj se počitku odloči drugih 36 ur

v tednu, a tako, da bo vendar mogoče vsakemu opraviti verske dolžnosti;

6. izda naj primerne zakone glede na stanovanja, da bo mogoče obrtnikom najemati zdrava in njihovemu delu primerna stanovanja in polagoma si primerne majhne hiše dobivati tudi v last;

7. izpremeni naj sedanji ovaduški način poizvedovanja za dohodninski in pridobitni davek, po katerem se iz zavisti često godi velika škoda malim obrtnikom.

f) Na vso moč naj podpirata država in dežela domači obrt, da se ohrani in izpopolnjuje:

1. lončarjem in pečarjem naj pomaga dežela, da si ustanove zadrugo in da si morejo napraviti pečnice, v katerih bi se kurilo s premožom, ker jim predraga drva jemljejo velik del zaslužka;

2. za obrt lesenih izdelkov naj se ustanovi strokovna šola v Ribnici in drugod po potrebi;

3. sitarjem in slamopledcem naj se omogoči strokoven napredek, ki bo tudi zvečal vrednost njihovim izdelkom;

4. za izdelovalke čipk, naj poskrbe socijalna društva, ki se imajo ustanoviti, da jim ne bodo jemali prekupci večino zaslužka;

5. v vseh ljudskih šolah naj se uvede obvezen pouk v izdelovanju domačih orodij; dežela naj na vso moč podpira vrbo-rejo.

E. Delavski stan.

1. Delo je dolžnost in splošno premoženje vseh zdravih ljudi; po delu je mogoče, da si človek zagotovi pravico za svoj obstanek. Pošteno in dobro delo, kakor tudi pravična cena in plača za delo ustvarja splošno blagostanje narodov.

2. Delo torej ne sme biti monopol kapitala, pa tudi ne sme postati po kapitalističnem gospodarstvu žrtev oderuštva in izsesavanja, kot se sedaj mnogokrat godi.

3. Država je dolžna po zakonodajstvu in po upravi braniti pošteno delo; torej je mora namenu primerno organizirati, da je obvaruje izsesavanja in oderuštva in da zagotovi vsakemu delavcu njegovemu delu primerno pravično plačo.

4. Otroško delo po tvornicah se mora popolnoma odpraviti. Odločno se mora skušati, da vsaj tisto žensko delo odpade, ki škoduje zdravju in poklicu ženske kot žene in matere ali družinskemu življenju, ali ki napravlja neopravičeno konkurenco moškemu delu.

5. Ponočno delo naj se le tistim podjetjem dovoli, pri katerih se delo ne more pretrgati iz tehničnih vzrokov. Ženskam se prepove nočno delo.

6. Ob nedeljah in zapovedanih praznikih mora vsako delo počivati. Počitek trajaj od sobote do ponedeljka celih 36 ur. Če pa ni mogoče v nedeljah dati počitka, naj se odloči 36 ur med tednom v počitek, vendar tako, da ima vsako drugo nedeljo delavec prost dan.

7. Uvede se najvišja neprestopna delavska doba, in sicer bodi pri vseh rudoin premožokopih in pri vseh strokah, koder se mehanično s stroji v velikem producira, zlasti pri težkih in zdravju škodljivih delih, osemurni delavni čas, pri malem obrtu, pri rokodelstvu, kupčijstvu in drugih temu podobnih strokah pa se uvedi deseturna delavska doba.

8. Ker je temelj vsemu družabnemu redu družina, zato sodimo, da je glavna naloga javne oblasti, da z zakoni in s primernim izvrševanjem zakonov v upravi v vseh obzirih varuje in pospešuje družinsko življenje.

9. Da se omogoči vsakemu državljanu doseči primerno omiko, se mora na vseh državnih učilnicah poučevati brezplačno do najvišje izobrazbe.

10. Zahtevamo, da se izvrši obvezno in za življenje zadostujoče zavarovanje za bolezni, proti nezgodam, za onemoglost in starost, kakor tudi preskrba vdov in sirot; za te blagajne zahtevamo tako uredbo, da ne bo uprava požrla s svojimi stroški neprimerno velikega dela dohodkov, kakor se sedaj velikokrat godi.

Delavec bodi zavarovan:

a) V bolezni (bolniške blagajne);

b) ob nezgodah (zavarovanje proti nezgodam);

c) v starosti (invalidni zaklad).

1. V bolniške blagajne naj skladajo delavci sami svoje prispevke in jih upravljajo sami, pod nadzorstvom deželnih uradov; ženske bolniške blagajne bodite posebej; vanje dajejo tretjino tudi delodajalci. Bolniška podpora znašaj najmanj toliko, kolikor delavec zasluži;

2. za zavarovane proti nezgodam naj plačujejo sami delodajalci; uprava te zavarovalnine bodi enostavnejša;

3. za ostarele delavce naj se ustanovi posebni deželni invalidni zaklad, v katerem naj plačujejo delavci in dežela sama; izvršitev tega predloga naj prevzame deželni zbor.

Za rudarje in topivce zahtevamo posebej:

Bratovske skladnice.

a) Za rudarske bratovske skladnice naj se po zakonu ustanove enotna pravila;

b) po teh pravilih naj se upravlja vsaka bratovska skladnica posameznih samostojnih zavodov popolnoma samostojno. Zato naj se po krajevnih razmerah pridajo zakonitim pravilom posebni dodatki, ki pa ne smejo rušiti načel enotnih pravil;

c) na ta način bo mogoča vzajemnost vseh zavodov pri preseljevanju ali premeščevanju delavcev; prenesel se bo bratovski denar in delavec bo z rodbino vred užival pri vseh zavodih enake prednosti in pravice na bratovsko skladnico;

d) da se sestavijo vzorna pravila, naj se skličejo k razgovorom zastopniki rudniških lastnikov in rudarjev;

e) kar bi manjkalo v bratovski skladnici, naj dopolni delodajalec sam;

f) izjavljamo se proti temu, da se uvede osrednjo državna bratovska skladnica.

Dodatek. Nekaj načel za skupna pravila:

a) v provizijo se šteje vsako leto v rudnikih in topilnicah od tiste dobe, ko je bil delavec stalno sprejet; leta, katera je kdo preživel pri kakem drugem delu, pretrgavši rudarsko delo, se ne všttevajo; pri tem se v obeh slučajih šteje dobo nad 6 mesecev za celo leto;

b) na provizijo ima šele tisti pravico, ki je delal cela tri leta pri kakem zavodu in plačeval bratovsko vlogo;

c) rudar sme in more v zavodu delati k večjemu 40 let;

d) vojaška leta se štejejo v pokojniška leta, bratovsko vlogo za ta leta plačuje država;

e) kakršnekoli kazenske določbe (raven za nizka hudodelstva) nimajo na provizijo najmanjšega vpliva.

12. Zahtevamo zakonito varstvo za delavce, ki izvršujejo po svoji vesti in volji mandate v odborih bolniških in drugih zakonitih blagajen, in sploh v vseh javnih zastopih.

13. Zahtevamo, da se uvedo zakonita razsodišča, katera naj razsojajo razpore in prepire glede na sprejem in odpoved dela, kakor tudi razmere plač med delavci in delodajalci. Ta sodišča naj bodo sestavljena iz delodajavskih in delavskih zastopnikov.

14. Prepove naj se »truk«.

15. Preskrbe naj se delavcem zdrava, snažna in primerna stanovanja. V ta namen naj se podpirajo v to svrhu ustanovljena društva iz državnega zaklada. Dežela naj z dobrim stavbnim redom, država pa s strogimi določili gleda na zdravje v stanovanjih.

16. Plača bodi tako uravnana, da more vsak delavec pošteno izhajati s svojo plačo in si od nje prihraniti kaj za starost; tudi zahtevamo, da se ustanovi najnižja plača, pod katero ne sme delodajalec nikdar plačevati delavcev. To najnižjo plačo morajo določiti po krajevnih razmerah zastopniki delodajalcev in delavcev. Vsak delavec mora imeti pravico, da napreduje pri delu in da se mu po določeni vrsti let tudi primerno zvišuje plača. Delavci morajo imeti pravico do gotovega deleža pri čistem dobičku; znesek tega deleža naj določuje poseben odbor iz delavskih in delodajalskih zastopnikov.

17. Akordno delo naj se odpravi povsod, kjer je nevarno, ali kjer ob neugodnem času vsled njega delavci nimajo zaslužka.

18. Strogo naj se nadzorujejo vsa podjetja glede na varnost življenja in zdravja. Vsak prestopnik v tem oziru naj se občutljivo kaznuje. Za rudarje in topivce zahtevamo poleg tega poseben kontrolni odbor;

a) Ker se zadnja leta po rudnikih in topivnicah dogaja vedno več nesreč in nezgod, izjavljamo, da je število dosedanjih rudniških nadzornikov popolnoma nezadostno, njihov delokrog in njihova oblast pa preveč omejena; zato zahtevamo stalnega rudniškega nadzorstvenega odbora za določbe ustanovljene po zakonu;

b) ta odbor bodi polovično sestavljen iz delodajavskih, polovično pa iz delavskih zastopnikov, ki jih volijo delavci sami;

c) tak odbor bodi pri vsakem večjem zavodu en sam; če so zavodi manjši, mora biti en odbor za več zavodov skupaj;

d) ta odbor mora skrbeti, da se uporabljata vsak napredek in vsaka vrednostna iznajdba za varnost in brambo rudarjev in topivcev pri njihovem nevarnem delu; zato imej pravico delodajalcu ne samo priporočati, marveč tudi ukazati varnostno napravo in dolžnost mu bodi skrbeti, da se izvedejo.

19. Obrtnim nadzornikom naj se pridele pri nadzorovanju tudi izvedenci izmed delavcev. Za to naj jih odškoduje država.

20. Po mestih naj se uvedo občinske posredovalnice za delo. Zasebne posredovalnice naj se prepovedo. Strogo naj se kaznuje vsako izrabljanje delavcev po posredovalcih.

F. Organizacija.

1. Skupno trpljenje delavskih stanov iz istih vzrokov zahteva tudi skupno in vzajemno delovanje — kmečkega, obrtnega in delavskega stanu.

2. Zato je treba organizacije, ki bodi prvič splošna:

a) Po vseh slovenskih deželah naj se razširijo nepolitična socialna društva na verskem temelju. V vsaki večji fari bodi tako društvo. V teh društvih naj dobivajo udje pouk po predavanjih, shodih, spisih; dobivajo naj podporo in navodila za potrebno gospodarsko organizacijo. Ta društva naj bodo med seboj v zvezi in naj najmanj vsako leto po enkrat pošiljajo zastopnike k skupnemu posvetovanju. Vodijo in zedinjajo naj jih načela, ne pa kako samosilno, gospodstva in dobičkaželjno strankarsko vodstvo. Čim najpreje naj se snidejo tudi vsa avstrijska katoliška in krščanska socialna društva pri skupnem shodu, da se dogovore o vzajemnem postopanju;

b) poleg teh nepolitičnih društev naj se v vsaki dekaniji osnuje po eno politično društvo, katerega glavni namen bodi boj za krščansko-socialno preosnovo;

c) da se dobi dovolj izobraženih mož, ki bi sodelovali pri teh društvih, naj se po vseučiliščih in po bogoslovnih uvedejo predavanja iz krščanskega modroslovja in socialogije. Tudi naj razboriti možje po mestih, trgih ali dekanijah napravljajo med seboj svobodne zveze, se redno shajajo in se na temelju izdelanega poročila kakega uda razgovarjajo o socialnem vprašanju sploh in o potrebah svojega kraja posebej.

2. Posebno:

a) Kmečki stan se najbolje pripravlja za popolno gospodarsko organizacijo z Raiffeisnovimi posojilnicami. Te naj se ustanavljajo, kjer je le količikaj mogoče. Čim se utrde, naj se takoj užive svobodne gospodarske zadruge, kakor so opisane pod C 2. f;

b) snuje naj se za vse slovenske pokrajine gospodarsko društvo, ki imej po raznih krajih svoje podružnice. To gospodarsko društvo podpiraj po vseh močeh duševne in gmotne koristi kmečkega stanu in zlasti skrbi, da slovenskega zemljišča ne bodo kupovali tujci in z veleposestvi ali pa z velikimi obrtnimi podjetji škodovali našemu ljudstvu;

c) obrtniki naj se organizujejo v poučnih strokovnih društvih in zvezah, ki skušajo po možnosti uresničevati nameno pod D 2. b opisanih zadrug. V konsumnih društvih, v stavbnih društvih za stanovanja, v podpornih društvih naj se vežejo z delavci;

d) delavci, kot najzapuščenejši stan naj se v lastnih katol. delavskih društvih združujejo in vzgajajo. Predno se pa morejo gospodarsko organizovati, naj v tacih društvih opozarjajo vso družbo na svoje

žalostno stanje in naj jo privedo do prepričanja, da jim je dolžna pomagati. Ker jim manjka kredita, zato ne morejo začeti nobenega podjetja v svojo gmotno korist, ne zavarovanja za starost, ne konsumnih, ne stavbnih društev. Zato jim je dolžna pomagati dežela in država. Delavske težnje v tem oziru naj podpirajo z vsemi močmi vsa katoliška in krščansko-socialna društva;

e) podpirajo naj se dobri časopisi in knjige. Zato naj skrbe posamna društva, da bode v vsakem večjem kraju kaka knjižarna ali vsaj zaloga poštenih časopisov in poučnih drobnih knjižic, ki naj se izdajajo zlasti o versko obrambnih, pravnih in socialnih vprašanjih;

f) pred vsem naj se oskrbe poučne knjižnice, ki naj pojasnjujejo v slovenskem jeziku vse pravne določbe o delavcih, obrtnikih in kmetih v naši državi;

g) voli se stalen odbor, ki naj skuša uresničevati vse navedene točke. V svoji zalogi naj ima pravila vseh potrebnih društev, daje naj pojasnila za njihovo ustanovitev in druge stvari tičooče se krščansko-socialne organizacije.

Izdajatelj Fran Ullreich, Dunaj. — Odgovorni urednik Mihael Moškerc. — Tisk Kat. Tiskarne.

Ustanov. 1. 1893.

Ustanov. 1. 1893.

UZAJEMNO PODPORNNO DRUŠTVO V LJUBLJANI

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Dovoljuje članom posojila proti poroštvu, zastavi življenskih polj, posestev, vrednostnih papirjev ali zaznambi na službene prejeme.

Vračajo se posojila v 7 $\frac{1}{2}$, 15 ali 22 $\frac{1}{2}$ letih v odsekah ali pa v poljubnih dogovorjenih obrokih.

Kdor želi posojila, naj se obrne na pisarno v Ljubljani, Kongresni trg št. 19, ki daje vsa potrebna pojasnila.

Zadruga sprejema tudi hranilne vloge in jih obrestuje po 4 $\frac{1}{4}$ ‰.

Društveno lastno premoženje znaša koncem leta 1915 519.848,40 kron. Deležnikov je bilo koncem leta 1915 1924 s 15.615 deleži, ki reprezentujejo jamstvene glavnice za 6.089.850 kron.

Gospodarska zveza v Ljubljani

ima v zalogi

jedilno olje, čaj, kakor tudi vse drugo specerijsko blago.

Oddaja na debelo!

Za Ljubljano in okolico je otvorila

mesnico

v semenišču v Šolskem drevoredu

kakor tudi

specerijsko trgovino

na Dunajski cesti št. 30.

Kdor pristopi kot član h „Gospodarski zvezi“, dobi izkaznico, s katero ima pravico do nakupa v mesnici in trgovini.